

На конкурс студентських наукових робіт «Український визвольний рух 1920-1950-х років»

Мамедов А.

(студент II курсу історичного факультету Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова)

Діяльність ОУН на Півдні України в роки Другої світової війни

ОУН-УПА - це одна з найважливіших сторінок історії нашого народу, що заслуговує на детальне вивчення задля збереження пам'яті про героїв для наших нащадків і на їхньому прикладі виховувати справжніх патріотів України.

У вітчизняній історіографії є велика кількість робіт присвячених саме тематиці ОУН-УПА, котрі розкривають найрізноманітніші аспекти діяльності цієї організації, але, попри все, праця підпільників на півдні України чомусь несправедливо забувається, створюється враження, що боротьба велася лише на заході нашої держави. Звісно, порівнювати масштаби діяльності ОУН-УПА в західних та південних регіонах не можна, проте визвольна боротьба в цьому регіоні теж заслуговує уваги, як невід'ємна частина історії українського змагання за незалежність.

В радянські часи офіційна історіографія замовчувала існування на півдні України руху спрямованого на відновлення самостійності. Тому даних про діяльність місцевих осередків ОУН-УПА мало. Перші реальні наукові дослідження цього питання розпочалися з відновленням незалежності. Це були дослідження А.Д. Бачинського, професора кафедри історії України

Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова. В подальшому цю роботу продовжили інші науковці, але багато питань залишаються невивченими і потребують архівних даних, котрі подекуди є втрачені, а подекуди досі засекречені [1, с. 3].

На початку 1941 року, з розгортанням військових дій між Німеччиною та Радянським Союзом, ОУН(б) та ОУН(м) відправили на південь України, тодішню область Румунії - Трансністрію, похідні групи, метою котрих було створення тут осередків боротьби з окупаційним режимом. До кінця 1941 року їм вдалося створити підпільну мережу в багатьох південноукраїнських областях. Питання появи осередків у степовій Україні до цих пір є досить дискусійним. А.Д. Бачинський вважав датою появи тут оунівців лютий 1942 року, але джерела, а зокрема інформаційне повідомлення румунського інспекторату поліції про вихідців з Галичини, котрі становлять небезпеку для румунської влади, свідчать про те що, вони з'явилися тут ще в листопаді 1941 року. Зокрема, у згаданому вище документі, йдеться про те, що організація ОУН, котра домагалась того, щоб українці не використовували і не визнавали термін «Трансністрія».

Про утворення оунівського підпілля є свідчення і інших джерел. Зокрема, Л.Шанковський стверджував, що на нараді Проводу ПвУЗ 3 вересня 1941 року було вирішено про творення підпільної організації на основі похідних груп. Основними завданнями, котрі ставились перед підпільниками, була пропаганда та захисні акції проти окупаційної влади. Таким чином, завоювавши довіру місцевого населення, оунівське підпілля повинно було залучити широкі маси до визвольної боротьби. Південні регіони підпорядковувались Проводу Південних Українських Земель (ПвУЗ), центр котрого знаходився в Дніпропетровську. Керівником ПвУЗ був призначений Зиновій Матла [1, с. 4].

В Одеській області було створено 5 окружних проводів, що утворювали Одеський обласний провід. Основною задачею окружних проводів було залучення місцевого населення до боротьби, та створення з них місцевих

осередків ОУН. Така діяльність викликала жорсткий супротив румунської влади, через що обласний провід зазнав значних втрат. В умовах суворої конспірації, більшість членів окружних проводів (з Очакова, Котовська, Комінтернівського, Андрієво - Іванівського) змушені були перебратись до Одеси. Лише Голтському окружному проводі ситуація дозволила залишитись всім членам і продовжити активну діяльність. Ряди одеських підпільників також поповнювались за рахунок колишніх вояків легіону «Роланд» та підпільників, направлених для підкріплення з інших обласних проводів.

Згодом, замість окружних були створені районні проводи. Організація розширювалась. Наприклад, в деяких підпільних «районах» оунівські осередки були створені в більшості українських сіл. Це Голтський, Березівський, Ананьївський та Балтський райони. Встановлюється постійний зв'язок з крайовим проводом. На початку діяльності на Одещині, підпільники не мали стабільного зв'язку. На кінець 1941 року через Варварівку - Миколаїв був встановлений постійний зв'язок з Дніпропетровськом, а пізніше через Вознесенськ – Кривий Ріг. Контакти з Головним проводом у Галичині здійснювався по лінії Одеса – Жмеринка. Тоді ж в Одесу прибув для керівництва обласним проводом Тарас Семчишин.

Відразу по налагодженню організацій підпільної роботи, розпочалась агітаційна діяльність серед місцевого населення. Інспектор жандармерії Трансністрії полковник Є. Броштяну заявляв, що найбільш активно пропагандується ідея створення Української незалежної держави. Робота місцевих осередків ОУН була розрахована переважно на вчителів та інтелігентів. Основними пропагандистськими органами підпілля були газета «Вісті з Вінниці» та вінницькі радіостанції. Подальшому розширенню підпільної мережі сприяла окупаційна політика румунів. Останні відсилали в Трансністрію представників всіх небажаних національностей: циган, євреїв, росіян та інших. Після приходу цивільної влади в Одесі, українська громада міста звернулась до окупаційної адміністрації, намагаючись домовитись та встановити контакт. Натомість, румуни віддали перевагу російським

білогвардійцям. Останні часто вели відверто антиукраїнську політику. За їх сприяння румунська влада віддала наказ боротися не лише проти комуністів, але й проти українського руху.

Засновником українського націоналістичного підпілля в Одесі вважається Степан Боднарчук, директор українського драматичного театру. Одним із керівників одеського осередку ОУН був Віктор Лісовський, котрий активно поширював серед румунських солдат антигітлерівські настрої.⁽¹⁾ Ще одним досить визначним діячем проводу ОУН був Семен Караванський, студент Одеського королівського румунського університету. Він активно вербував нових членів ОУН з числа студентів. Оунівський осередок в університеті склали Яків Перебийніс, Павло Нанієв, Петро Горох, В. Непомнящий, Віктор Пеньков, Розалія Гавдзинська, Олег Легкий, Михайло Гдешинський, Ніна Доконт, «Таїсія Дубинська, та Коваль Микола, про що свідчать матеріали НКВС від 1944 року. Але варто відзначити, що цей осередок не був однорідним . Деякі з них називали себе молдаванами, росіянами і т.д., писали і розмовляли російською мовою. Більшість з них вийшла із сімей інтелігентів та дрібних службовців. На жаль, після відновлення радянської влади більшість із студентського підпілля було схоплене і страчене. Деякі почали давати свідчення чим врятували собі життя, відбувшись лише таборами [2, с. 164].

В січні-лютому 1942 року відновлене оунівське підпілля запрацювало з новою силою, чим викликало особливе занепокоєння румунів. Мала місце практика вербування чиновників окупаційної адміністрації, і усунення українців-не членів ОУН для того аби замінити їх на вірних людей. Занепокоєний такою активністю національного руху в Трансністрії, маршал Антонеску наказав з особливою увагою стежити за розвитком подій і, вразі потреби, жорстко карати діячів підпілля.

Румуни намагались з'ясувати, хто є більш небезпечним для них – мельниківці чи бандерівці. І хоча мета обох гілок націоналістичного руху була однакова, але ОУН(м) діяло на територіях окупованих здебільшого

німцями. І хоча сліди діяльності ОУН(м) в Трансністрії є, вони носять лише епізодичний характер, що свідчить про фактичну відсутність мельниківців на південноукраїнських землях.

Отже, проаналізувавши джерела та історіографічні дані можна стверджувати, що оунівське підпілля на землях Одеської області формувалось з похідних груп із залученням місцевого населення. На цій території діяв Одеський обласний провід, котрий складався з 6 окружних проводів. ОУН (як (м) так і (б)) займалась переважно агітаційною роботою, оскільки про збройний опір немає свідчень [1, с. 6].

Діяльність ОУН в Запоріжжі розпочалася у вересні 1941 року, коли сюди прибули учасники похідної групи «Південь», керованої Зіновієм Матлою. Ця похідна група налічувала близько тисячі добре підготованих до діяльності в німецькому запллі оунівців. Для того аби успішно добратись до місця призначення підпільники використовували підроблені документи. Або користувались легендою про галичан. Котрі повертались додому із радянського заслання.

До Запоріжжя похідні групи ОУН прибули невдовзі після німців. Вони відразу намагались заслати своїх людей до німецької окупаційної адміністрації, котра тоді активно набирала чиновників із числа фольксдойчів, росіян та українців. Про це свідчить таємний доклад Айнзац групи С з Києва в СД у Берлін. В цьому документі є свідчення, що більшість членів оунівського підпілля є «західники». Насправді, це не так. Матла підкреслював органічне поєднання повстанців із Заходу України і місцевих українців. Налагодивши роботу в Подніпров'ї (Запорізькій та Дніпропетровській областях), більшість похідних груп рушила на Донбас, використовуючи цю територію як плацдарм.

В Запоріжжі ОУН зазнала значних втрат у боротьбі з німцями. Але підпіллю все ж вдавалося активно діяти через своїх людей в окупаційній адміністрації.

Незважаючи на значний супротив німців, оунівцям вдалося створити густу мережу осередків про що свідчить те, що після відновлення радянської влади НКВД виявила близько 30 таких осередків і спіймала більше півсотні учасників підпілля. Основною діяльністю цієї мережі була агітаційна робота. Вже в 1942 році, комендант села Брусилівка Василевського району розповів про людей, які закликають людей до «незалежної України». Комендант вимагав затримувати таких людей.

Успішність діяльності ОУН в Запоріжжі пояснюється масовою підтримкою місцевого населення, велика частина котрого була розкуркуленими селянами, або зазнали інших утисків з боку радянської влади.

Документи свідчать про успішну боротьбу ОУН в Мелітополі, де функціонував окружний провід, очолюваний Курилом-Кримчаком. В тісному контакті з мелітопольськими націоналістами діяли 2 партизанські загони у Якимівському районі. Даний осередок ОУН мав зброю та радіостанцію, котра базувалась в будинку Курила-Кримчака. Ними поширювалась велика кількість антинімецьких листівок, котрі пропагандували за самостійну Україну.

Цікавими є факти співпраці з радянськими партизанами. Котра знаходила розуміння у рядових партизан, але категорично відкидалась їх партійними вожаками. Наприклад, співпраця із загonom Ліхініна, котрому оунівці поставляли зброю, закінчилась жорсткою забороною більшовицького комітету контактувати із націоналістами, після чого останній просто відмовився від участі в комітеті. Ще одним показним виступом проти комітету є дії командира Якимівського загону Халаміди, котрий відмовився виконувати дії цієї установи і вступив у бій з німцями самостійно. Після приходу Червоної армії, керівництво червоних партизан відразу видало НКВД всіх діячів ОУН, про котрих їм було відомо.

Оскільки Подніпров'я було важливим стратегічним центром боротьби тут працювали відомі та авторитетні оунівці. Зокрема, з червня 1942 року

роботу в краї скеровував Василь Кук. Коли в 1943 році він став на чолі підпільної мережі майже всієї України то Провід ОУН в Запорізькій, Луганській та Кримських областях очолила Катерина Мешко.

Після відновлення радянської влади на території Запорізької області в 1944 році відразу розпочалась активна боротьба органів НКВД із оунівським підпіллям. Велась широка пропаганда, спрямована проти ОУН, в якій націоналістів таврували як пособників німецьких окупантів. Все це разом із жорсткими репресіями призвело до того, що під кінець війни оунівський рух був майже знищений.

Отже, діяльність ОУН в Запорізькій області була досить активною. Лише за кілька років вдалося створити розгалужену підпільну мережу, котра активно діяла на поприщі агітаційної справи. На жаль, боротьба на цих територіях так і не набрала ознак збройного протистояння.(3)

Похідні групи ОУН, що йшли на південь, діяли в Криму, оскільки провід ще на початку війни вважав цю територію сферою свого інтересу. У донесенні агента СД від 31 грудня 1941 року, знайденому у секретних справах Рейху, повідомляється, що зі Львова до Криму революційна ОУН направила шість похідних груп, близько 40 чоловік. Тільки одного повстанця нацисти арештували по дорозі в Крим. Підпорядковувались вони Південному крайовому проводу в Дніпропетровську.

Спочатку німецька влада не звертала уваги на ці невеликі групи, але згодом розпочалась активна боротьба проти ОУН. Взимку 1941-1942 р. починаються розстріли членів ОУН. Фашисти дають вказівки поліції, військовій розвідці і СД посилити роботу, особливо з викриття похідних груп, що були спрямовані до Криму. Історик і дослідник національно-визвольного руху Василь Верига повідомляє, що ОУН в той час понесла великі втрати в Криму. Так, Іван Осадчук, провідник кримських українських повстанців, у грудні 1941 року був арештований в Євпаторії і згодом розстріляний гестапівцями. У лютому 1942 року гестапо заарештувало 14 повстанців джанкойської похідної групи українських націоналістів на чолі з

провідником Романом Бардахівським та його помічником, учителем школи Наконечним. У цьому ж 1942 році фашисти знищили Степана Ванкевича та Михайла Лобака. Але боротьба кримських українських націоналістів за незалежність української державності не припинилася. У січні 1942 р. в Криму з'явилися 6 нових похідних груп ОУН. Проте цього разу всі їхні члени належали до бандерівської гілки цієї організації і були вихідцями або з Галичини, або з Правобережної України. Кожна з груп налічувала, в середньому, по 6 чоловік. Вони намагалися створити в Криму підпільний рух, однак, за словами українського емігрантського історика В. Косика, випадки підтримки кримчанами були поодинокими.

На місце розстріляного кримського провідника Івана Осадчука був призначений Степан Тесля. Степан розгортає просвітницьку роботу, залучає свідомих борців із числа інтелігенції, робить спробу підняти націоналістичний рух в Криму. Розповсюджуються газета “Наступ”, журнал “Пробоем”, в яких показані портрети чільних націоналістичних провідників та програмні засади. До Сімферополя прибуває провідник ОУН Борис Суховерський. Були організовані зустрічі з існуючими похідними групами. На квартирі Базилевича по вул. Жуковського він поставив завдання міському куреню похідної повстанської групи Ярослава Савки, в складі якої перебувало 8 осіб, з них – 6 сімферопольців. З другою групою зустріч відбулася на квартирі її керівника Володимира Шарафана на вул. Профспілковій. Потім зустрічі відбулися і на інших явках у Старому Криму та населених пунктах південного узбережжя. Із активістів національного руху, що в підпіллі вели боротьбу, на сьогодні відомі одиниці. Це керівники – Степан Тесля, Іван Янчишин, Григорій Вольчак, які утворювали розгалужену підпільну структуру націоналістичних повстанських груп. Більш відкрито працювали Микола Шапар і його заступник Володимир Шарафан, що у важких умовах окупації утворили Український допомоговий комітет, який у жовтні 1943 року “за невиконання наказу про виділення 400 чоловік для охорони залізниці” німецьким комендантом був заборонений. Продовжилися

арешти українців, запідозрених у належності до підпілля. Гестапо звірило, обставляючи своєю агентурою арештованих українців, їм удалось вийти на явочну квартиру в Джанкої. Майже два місяці карателі вистежували явку бандерівського підпілля, і у травні 1943 року там були схоплені і арештовані керівник повстанців Степан Тесля та його помічник Йосип Куріпка. Звільнення їх із застінків гестапо було доручено похідним групам Івана Янчишина і Григорія Вольчака. Ризикована операція провалилася. Гітлерівці захопили і замордували Вольчака.

Після провалу Джанкойської групи Дніпропетровський Крайовий Провід усуває від керівної роботи Івана Янчишина і призначає провідником Степана Теслю, який розвиває господарсько-торговельні об'єкти Революційного Комітету, залучає свідомих борців з числа інтелігенції, робить спробу підняти націоналістичний рух в Криму. Поширюються газета «Наступ», журнал «Пробоем», в яких показані портрети чільних націоналістичних лідерів і програмні принципи. До Сімферополя прибуває і мельниківської провідник ОУН Борис Суховерський. Були організовані зустрічі з існуючими похідними групами. На квартирі Базідевіча по вул. Жуковського він поставив завдання групі Ярослава Савки, в складі якої перебувало 8 осіб, з них — 6 сімферопольців. З другою групою зустріч відбулася на квартирі Володимира Шарафана на вул. Профспілкової. Потім зустрічі відбулися і на інших явки в населених пунктах Південного узбережжя.

В цей час активно працювало саме бандерівське підпілля. Воно мало більш розгалужену і складну мережу, котра формувалась із «трійок». Завдання ОУН(б) ставило чітко - підготовка й проведення збройного повстання, на відміну від завдань мельниківців, котрі планувала провести мирний переворот шляхлм просочення до лав чиновницького апарату своїх людей. Багато хто з мельниківців, розуміючи нездійсненність цього проекту, переходили до складу бандерівського підпілля, зокрема Ярослав Савка та Володимир Шарафан. З активістів національного руху, які в підпіллі вели

боротьбу, на сьогодні відомі одиниці. Після арешту гестапо Степана Теслі, провідником у квітні 1943 року його призначають 25-річна Катерина Мешко з добре підробленими документами на Ольгу Прудник.

Катерина Мешко створює військову референтуру, яку очолює Григорій Волощук. До Криму прибувають три легіонери УПА, відомі лише імена: Ігор, Степан і Петро, а керівництво місцевим УПА бере на себе глибоко законспірований керівник служби безпеки під назвою Головна Булава. Було створено загін самооборони на чолі з працівником станції «Сімферополь» Рустемом і тридцятьма працівниками залізниці. Частково формується загін УПА «Бійці», сотником якого призначається севастополець Василь Чмига, він же Моряк. Створений навчальний загін «Сиваш», який очолює колишній петлюрівський офіцер Ярослав Савка і його син Віктор. Севастопольський провідник Іван здійснює закупівлю зброї, медикаментів. У зв'язку з проведенням бойових операцій створюється госпіталь. Звільнені загоном Рустема військовополонені та завербовані до Німеччини переправляються за їх згодою до загону «Сиваш» або в партизанські з'єднання. Нажаль, під тиском та жорсткими переслідуваннями фашистів загін УПА «Бійці» змушений був піти на з'єднання з УПА-Південь.

У серпні 1943 року Катерина Мешко разом з Володимиром Шарафанов були викликані до центральних органів УПА. Катерина залишилася у Львові, а Володимир повернувся до Криму і активізував Український визвольний рух. Він провів переговори з командуванням партизанських загонів, намагаючись залучити їх до кримських похідних підрозділів УПА, неодноразово зустрічався з Озенбаш, що керував кримськотатарською організацією націоналістів та представниками підпільної організації росіян Криму «Нова Росія».

До того часу Головна Булава Криму об'єднувала дев'ять повстанської груп, що діяли в найбільших населених пунктах Криму. З підходом радянських військ частина повстанців була відкликана на посилення УПА-Південь, частина — партизанських з'єднань. Зараз відомі 43 кримські

повстанці, які боролися за незалежність України в УПА, але розвідка з пошуку фактів української визвольної боротьби в Криму триває, і читачі ще дізнаються про нових героїв.

13 квітня 1944 був звільнений Крим. Багато українських повстанців були мобілізовані. Так, Володимир Шарафан брав участь в боях за визволення Севастополя і був важко поранений на Малаховому кургані. Лікувався в Алуштинському евакуаційному госпіталі, де був заарештований. Трибуналом НКВС 4 липня 1944 він був нібито засуджений за ст. 58-1 «б» і 58-11 КК РСФСР до вищої міри покарання з конфіскацією всього майна і 13 лютого 1945 страчений. Але в справі відсутній протокол судового засідання, а три підписи під актом виконання зроблені одним почерком.

Отже, боротьба в Криму носила не лише пропагандистський характер, але й певні ознаки збройного протистояння. Незважаючи на недостатність підтримки місцевого населення, ОУН на цих землях вдалося створити розгалужену підпільну мережу, котра діяла до закінчення Другої Світової війни. Є дані про співпрацю оунівських загонів з місцевими кримськими татарами [4].

На Миколаївщині теж розгорнулась боротьба ОУН із радянськими та німецькими загарбниками. Нажаль, поле для дослідження діяльності підпілля в цій області дуже вузьке, і обмежене здебільшого документами НКВД.

Ядро оунівського підпілля склали, як і у всіх інших південноукраїнських областях, похідні групи, що були скеровані сюди Дніпропетровським крайовим проводом. Члени цих груп влаштовувались в окупаційні установи для того аби отримати офіційний статус, або жили нелегально.

Наприкінці серпня 1941 року відбулася зустріч в м. Соляна похідної групи у складі 15 чоловік із керівниками присланими Крайовим проводом – Мацілінським та Мартинцем. Далі частина підпільників вирушила в Миколаїв для розгалужування підпілля, а інша залишилась в Соляні. Про це

свідчить протокол допиту НКВД одного з членів ОУН Бучацького в 1944 році.

У вересні 1941 року оонівське підпілля організує комітет допомоги, котрий мав допомагати військовополоненим, пораненим, інвалідам, дітям з незаможних родин. Ця організація, котру очолила В. Дорохольська, стала офіційним прикриттям для діяльності осередку. Поступово комітет налагодив зв'язок із табором військовополонених. Офіційно після кожного етапу вони отримували списки прибулих. Після отримання характеристики комітет звертався до місцевої влади з проханням про звільнення. Таким чином вдалося звільнити 78 чоловік у 1942 році. Подібна праця тривала до жовтня 1943 року.

Провідником обласного проводу був призначений Яворський, псевдо «Директор», людина професійна та досвідчена. Він досконало володів б мовами. «Директор» тримав постійний тісний контакт із Одеським обласним проводом, через який отримував вказівки від центрального проводу ОУН в Україні. Яворський безпосередньо займався матеріальним забезпеченням підпілля всім необхідним, керував інформаційноб мережею та відповідав за вербовку нових членів Миколаївського осередку.

В загальній структурі Миколаївського обласного проводу виділялась так звана «молодіжна», котра займалась поширенням агітаційної та політично-пропагандистської інформації серед молоді. Керівником цього відділу спочатку був «Хвиля»(ім'я невідоме), а згодом, після його арешту СД в 1943 році, на чолі «молодіжки» став «Богдан».

Також існував такий важливий орган як Служба безпеки. СБ мала розгалужену мережу – були представництва і в районних центрах, і навіть в селах. Крім своїх прямих обов'язків, ця організація займалась постачанням зброї ОУН, а також відправляла важку зброю: кулемети, автомати, карабіни та інше, до УПА. Служба безпеки вела боротьбу із агентами СД та СС а також проти радянського підпілля. Керував СБ «Роман», котрий мав

заступника по інформаційній роботі – «Андрія». Нажаль, відомим є справжнє ім'я лише останнього – Ковалівський Іван Петрович.

Окрім Миколаїва, великі осередки були в селах Піски та Констянтинівка. В Пісках провідником був Яковлев Олександр, в Констянтинівці – Ткаченко Микола. Загалом оунівська організація на Миколаївщині нараховувала 179 членів, і ця цифра вірогідно ще не повна.

Миколаївське підпілля займалось агітацією, політичною та історичною просвітою, саботажем та розвідкою У відкриті сутички вступали лише за крайньої необхідності.

Доля миколаївських оунівців, трагічна. Спочатку німці, намагаючись слабкі місця конспірації жорстокими допитами, виходили на членів ОУН. Були вбиті "Директор", "Роман", "Тиміш" та багато інших. Багатьох месників було відправлено у концтабори, але найбільше ОУН Миколаївщини постраждала від радянських служб безпеки: одразу після вигнання окупантів почалися масові арешти та розстріли. Німецькі репресії кінця 1941 р. - початку 1942 р. проти українського націоналістичного підпілля зумовили подальшу долю членів Південної похідної групи ОУН. 3 січня 1942 р. Головна служба безпеки рейху (РСХА) почала висловлювати сильне занепокоєння радикалізацією діяльності ОУН під проводом А. Мельника, зокрема її відділа в Рейхскомісаріаті "Україна". Окрім того, Служба безпеки (СД) довідалася, що в Миколаєві відбулось зближення ОУН-м та ОУН-б, і що обидві організації ставлять собі за мету "повну незалежність Української держави". Заарештований у грудні 1941 р. і засуджений до смертної кари О. Масінкевич чудом уникнув розстрілу. В. Баранецький, В. Малярчук, В. Антонюк, Д. Вершигора, Р. Шавло, А. Суховерський та ще кілька невідомих по імені членів групи фашисти розстріляли ще в 1941 р. Б. Сіренький, якому вдалося уникнути репресій і дійти до Дніпропетровська, загинув там від німецької кулі в 1943 р. З тих, кому вдалося перейти в Румунію, багатьох уже після закінчення війни було заарештовано радянською військовою розвідкою (О. Масінкевич, І. Григорович), лише дехто врятувався втечею на Захід.

Таким чином, оунівська боротьба на Миколаївщині має багато спільного з боротьбою в інших областях південної України. Діяльність підпільників була спрямована на агітацію та пропаганду. Попри знищення підпілля в 1944 році, його діяльність можна назвати успішною, оскільки вдалося створити міцну організацію, котра не раз змушувала нацистів звернути на себе увагу [5].

Отже, діяльність ОУН на півдні України – це ще одна сторінка героїчної боротьби українських патріотів з радянськими та німецькими окупантами. Боротьба тут розгортається з приходом в 1941 році похідних груп ОУН, котрі виступили ядром, навколо якого розгорталася ціла мережа націоналістичного підпілля. Система оунівських осередків сформувалася до 1942 року. З цього часу на південноукраїнських землях розпочинаються активні дії цих груп. Всі обласні проводи підпорядковувались Південному крайовому проводу в Дніпропетровську. Протистояння носило здебільшого агітаційний та пропагандистський характер, що пояснюється невеликою чисельністю обласних організацій, подекуди недостатністю підтримки місцевого населення. Як виняток може служити формування загону УПА в Запоріжжі який діяв на півночі Одеської області і невдовзі після створення був розбитий. Місцеві підпільники уникали прямих сутичок із окупантами, але за потреби могли і відкрити вогонь. За час діяльності ОУН на півдні є дані про їх співпрацю з червоними партизанами, але через радикальність більшовицького командування ця співпраця не набула ознак системності та масовості. Для виконання поставлених задач підпільники часто легалізувались, влаштовуючись працювати на адміністративні посади окупантів. Якщо говорити про склад оунівських загонів, то варто відзначити, що більшість в осередках складали місцеві патріоти. В політичному плані більшу активність на Півдні України проявляла ОУН(б), хоча й ОУН(м) тут теж відігравала важливу роль, але через особливості своєї політичної програми, на кінець війни вони втратили велику кількість підпільників, які переходили до ОУН(б) та втратили значимість в цьому регіоні.

Враховуючи все вище сказане, ми не можемо назвати історію ОУН-УПА історією лише західних регіонів України, адже пролита кров місцевих патріотів свідчить нам, що звитяжний дух прагнення до свободи жив і живе в серцях українців, незалежно від їх географічного районування.

Список джерел та літератури

1. Вінцковський Т.С. Оунівське підпілля в Трансністрії //Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. – Ізмаїл,2003. – Вип. 14. – С. 3-6.
2. Музичко О.Є. Український студентський рух в Одесі у роки Румунської окупації (1941 – 1944) // Інтелігенція і влада. Матеріали П'ятої Всеукраїнської наукової конференції (Одеса, 24-25 грудня 2009 р.). – Одеса, 2009. – Ч. 1. – С. 159-164.
3. Мороко В.М. ОУН на Запоріжжі в роки радянсько-німецької війни // Наукові праці історичного факультету. – Дніпропетровськ, 1997. – Вип.2. – С. 152-164.
4. Романько О.В. Деятельность организаций украинских националистов на территории Крыма (1941-1944): политический и военный аспект вопроса // Историческое наследие Крыма. – Симферополь, 2004. - №5. – С. 174-179.
5. Горбуров Є. Підпільний і партизанський рух на території Миколаївщини в роки Другої Світової війни.// www.mnru.mk.ua:8101/number39.html